

KÜÇÜK ALBERT DENEYİ

Küçük Albert deneyi 20. yüzyıla damgasını vuran deneylerden biriydi. Bu deney psikologlar tarafından insanlarda klasik koşullanmanın varlığının kanıtı kabul edildi. John Hopkins Üniversitesi'nden John B. Watson ve yüksek lisans öğrencisi Rosalie Rayner tarafından hazırlanan deney sonuçları Journal of Experimental Psychology dergisinin 1920 Şubat sayısında yayınlandı. Bu yazının devamında, pek çok tartışmaya yol açan bu deneyin ayrıntılarını göreceksiniz.

Klasik koşullanma olarak bilinen prosedürün en bilinen deneycilerinden biri olan John Watson, hayvanlarda gerçekleştirilen deneylerden de yola çıkarak, klasik koşullanmanın insanlar üzerindeki etkilerini araştırmak için bir deney planı tasarlamaya karar verdi. Watson sahadaki çocukları gözlemlerken, çocukların yüksek seslere korku tepkisi verdiğini gördü. Böylelikle yüksek sese verilen korkma tepkisinin doğuştan gelen, koşulsuz bir tepki olduğunu varsaydı. İşte bu koşulsuz tepkiyi, normalde korkulmayacak bir nesne ile ilişkilendirerek koşullu hale getirmeyi amaçladı.

Klasik koşullanma, organizmanın belli bir uyarıcıya karşı tepki geliştirmesini sağlayan öğrenme sürecidir. Watson ve Rayner bu öğrenme sürecini kullanarak, duygusal olarak stabil bir çocukta fobi oluşturmayı amaçladı. Çalışma için hastanedeki dokuz aylık bir bebeği seçtiler ve bu çocuğa Albert adını verdiler.

Deney başlamadan önce Albert bir dizi testten geçti. Bu testlerde Albert kısa süreli olarak farklı nesnelere maruz bırakıldı. Bunlar küçük beyaz bir fare, bir tavşan, bir köpek, bir maymun, tüylü maskeler, yün, pamuk gibi uyarandı. Bu uyarımlarla karşılaşan Albert hiç birinde korku tepkisi göstermedi. Deney için koşullar hazırlandığında asıl deneye başlayabildiler.

Gerçek deney için Albert bir şiltenin üzerine oturtuldu ve oynaması için şiltenin üzerine bir fare bırakıldı. Albert fareye her dokunduğunda Watson, duvarda asılı duran demir bir levhaya çekiçle vuruyordu. Albert gürültüye ağlayarak ve korku göstererek tepki verdi. Bu durumun birkaç kez tekrarlanmasının ardından artık Albert fareyi gördüğünde ses olmasa da korku göstermeye ve ağlamaya başlıyordu. Bu durum deneyin başarılı olduğunu ve bebeğin fareyi gürültüyle eşleştirdiğini gösteriyordu.

Deneyin ilerleyen aşamalarında, Albert diğer tüylü nesnelere maruz bırakıldı. Bir köpek, Noel baba maskesi, bir tavşan gibi nesnelere gördüğünde de Albert yine korku tepkisi gösteriyordu. Bu da Albert'ın korkusunu tüm tüylü nesnelere genellediğini göstermişti.

Deney sonlandığında Albert bir yaşına gelmişti. Bu deneylerin tamamlanmasının ardından Albert hastaneden ayrıldı. Watson, Albert'in korku koşullarından kurtulması için neler yapılabileceği ile ilgili bir tartışma yapmış olsa da deney sonrasında Albert ile böyle bir çalışma yapıldığına dair bir bilgi paylaşmamıştır. Bu nedenle deney bittikten sonra da bebeğin hala tüylü nesnelere karşı korkusunun devam ettiği tahmin ediliyor.

Watson daha sonra Küçük Albert Deneyi'nin detaylarını paylaştığı bir dizi ders verdi. Bu dersler sırasında psikolojiye olan ilgisini ateşleyen yüksek lisans öğrencisi Mary Cover Jones, çocuklarda korku tepkilerinin ortadan kaldırılmasına yönelik bazı çalışmalar yaptı. Bu çalışmalar sayesinde Jones, maruz bırakma terapisinin temellerini atmıştır. Korku tepkisini duyarsızlaştırmayı başaran ilk psikolog olan Jones, davranış terapisinin annesi olarak da anılmaktadır.

Bazı ders kitaplarında, Albert'in annesinin Watson ile aynı binada çalıştığı ve deneylerin yapıldığını bilmediği yazmaktadır. Deneyi öğrendiğinde Albert'ı alıp nereye gittiğini kimseye söylemeden oradan uzaklaştığı belirtiliyor. Bazı kaynaklarda ise Albert'ın annesinin deneyden haberdar olduğu ancak Watson ile aynı yerde çalıştıklarından ve zor durumda olduğundan deneye karşı çıkma cesareti gösteremediği yönünde açıklamalar bulunuyor.

Yapılan bu deney etik açıdan çok ciddi ikilemler barındırmaktadır. Bir bebeğin yaşantısını olumsuz etkileyecek şekilde gerçekleştirilen bu deney, günümüz koşullarında gerçekleştirilecek olsaydı etik kurul onayını alamazdı. O dönemde etik kurul bulunmaması, Küçük Albert Deneyi gibi insan sağlığını, fiziksel ve psikolojik bütünlüğünü olumsuz şekilde etkileyebilecek pek çok deney yapılmasına neden olmuştur.

Bu deney çok tartışmalıdır. Çünkü deney koşulları yeterince açık değildir. Yalnızca bir denek vardır ve kontrol grubu yoktur. Deney sırasında olanları açıklayan yeterince kanıt bulunmamaktadır. Deney esnasında çekilen kısa bir film bulursa da farklı kaynaklar bu filmi farklı şekilde yorumlamaktadır. Deney ortamı yeterince kontrol edilebilir bir ortam olmamıştır. Bu nedenlerle deneyin sonuçları çok da geçerli kabul edilmemektedir.

Psikolog Büşra Çınar